

ОЗНАКЕ

Бранко М. Јевтић
јУГОСЛОВЕНСКЕ ВОЈСКЕ У ОТАЦБИНИ

БЕОКЊИГА

veselaknjiga.com

Бранко М. Јевтић
ОЗНАКЕ
јУГОСЛОВЕНСКЕ ВОЈСКЕ У ОТАЦБИНИ

БЕОКЊИГА

veselaknjiga.com

veselaknjiga.com

Бранко М. Јевтић

Бранко М. Јевтић
ОЗНАКЕ ЈУГОСЛОВЕНСКЕ ВОЈСКЕ У ОТАЦБИНИ

Издавач
Беокњига

За издавача
Радован Илић

Стручни сарадник
Мр Драган Крсмановић

Лектор и коректор
Срђан Сретеновић
Вања Хаџи-Ристић

Графичка припрема
Беокњига

Дизајн корица
Марко Б. Јевтић

Штампа
Беокњига, Београд

Тираж
300

ISBN 978-86-7694-325-8

ОЗНАКЕ ЈУГОСЛОВЕНСКЕ ВОЈСКЕ У ОТАЦБИНИ

Београд, 2011.

ПРЕДГОВОР

Војне ознаке, укључујући и заставе, симболи су припадности, части и борбеног јединства од најмање јединице до армије као целине. Историјат ознака сеже до првобитне заједнице, када је бојењем означавано припадништво роду или племену. Униформисање и означавање вршено је и у античко доба али се означавање у савременом смислу везује за крај 17. века када су поједине армије уз прописане униформе користиле симbole попут храстовог лишћа или свежњева сламе на капама. Средином 19. века процес униформизације и означавања, укључујући и означавање чинова, био је завршен и прихваћен од свих регуларних армија.

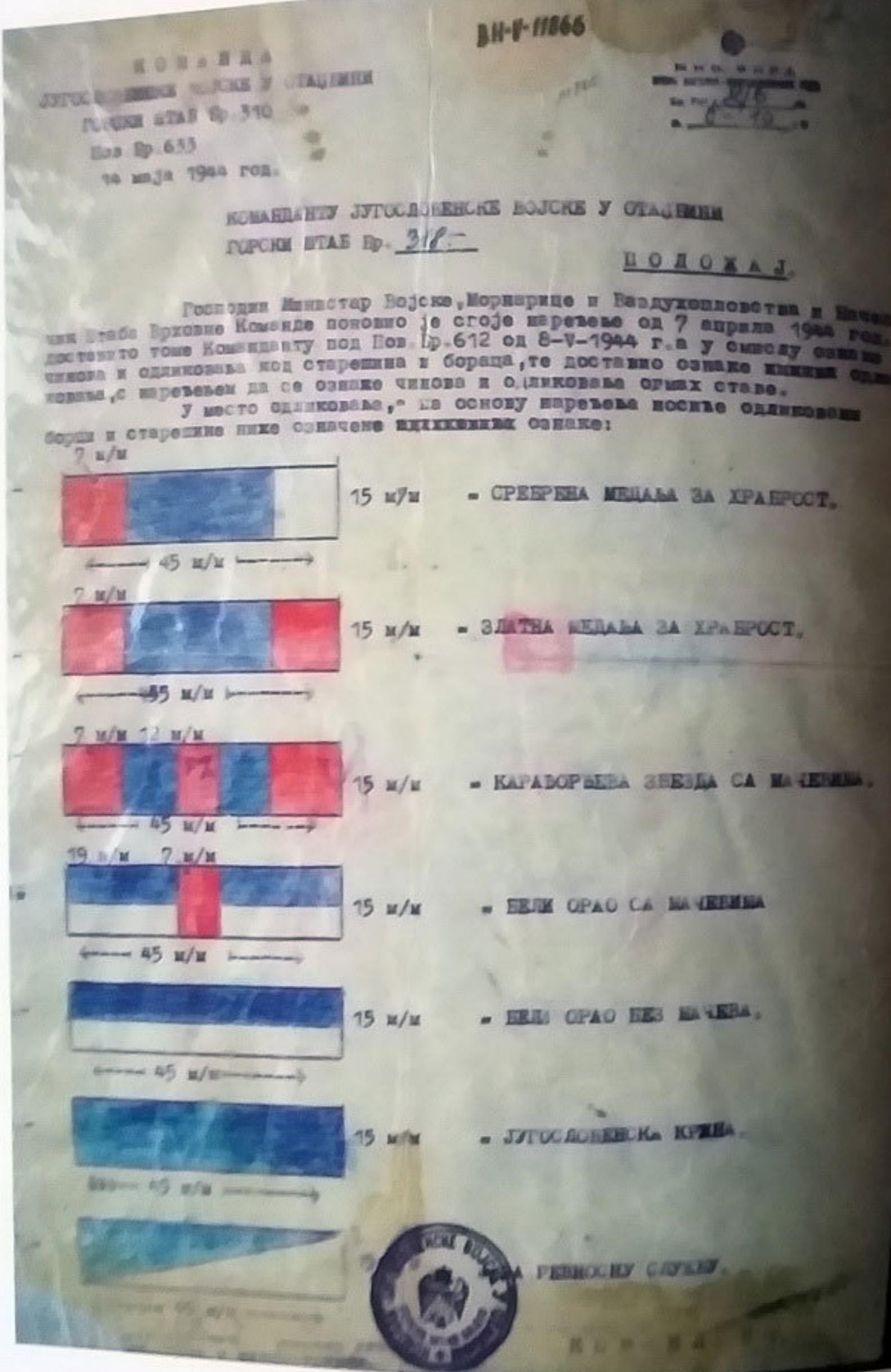
Проблем су и надаље представљале оружане формације које нису имале дефинисан статус у оквиру регуларних армије (герилске, партизанске, четничке, устаничке...) и које нису биле у непосредном ланцу командовања и снабдевања али су вршиле одређене задатке у оружаној борби. Ово питање је било од таквог значаја да је било обухваћено Женевским конвенцијама које су статус борца признавале и припадницима нерегуларних формација које су уз друге критеријуме морале да „имају стални знак за распознавање, који се може уочити на даљину“.

Четничка¹ акција у старој Србији и Македонији отпочела је 1903. године формирањем „главног одбора четничке акције“ и упућивањем прве чете на македонску територију. Све до балканских ратова активност четничких чета имала је све карактеристике герилске борбе. У складу са тим и борци четничких одреда били су обучени у народно одело и наоружани првенствено за близку борбу (четници су посебно вешто користили хладно оружје и бомбе а сви су морали бити одлични стрелци), без ознака чинова и звања. Због честе промене статуса из борца у цивила ознаке или нису постојале или нису биле упадљиве. Тамо где су ношене имале су јасан национални карактер и хералдику која није дозвољавала забуну о којој се формацији ради. И поред присуства великог броја официра-добровољаца у четничкој акцији њихове формације су биле независне и дејствовале су самостално а у балканским ратовима само на основу опште директиве без потчињавања војним јединицама.

У Првом светском рату четнички одреди су били у саставу војних јединица и под њиховом командом². И надаље су попуњавани углавном добро-

¹ Војна енциклопедија четнике дефинише као добровољце у борби против турске власти у Македонији од краја 19. века, борце са веома чврстом дисциплином, организоване у чете а касније и у одреде.

² Златиборски под командом Косте Тодоровића (750 људи), Јадарски под командом Војина Поповића (500 људи), Горњачки под командом Велимира Вешића (500 људи) и Руднички под командом Војислава Танкосића (500 људи).

Капетан прве класе

ЗАСТАВЕ

Застава⁷ је од најстаријих времена централно место у свести и идентитету припадника војних јединица. У време када су се битке решавале на релативно ограниченој простору застава је означавала командно место или место стање у поретку за битку. Њено подизање било је знак за напад а пад заставе био је симбол слома борбеног поретка и морао се спречити по сваку цену. У савременим ратовима застава више нема овај практични значај, али је и даље најснажнији симбол припадности, части и борбеног јединства јединице. Због тога по војничкој традицији, јединица која је уништена, уколико спасе заставу, поново се попуњава, организује и враћа у састав војске. Насупрот томе, јединица која у борби изгуби заставу, бива осрамоћена и расформирана а њено људство попуњава друге јединице.

У нашој ратничкој традицији заставе никада нису третиране само као комад теканине. Оне су својом симболиком преузимале значај бића са којима се комуницирало и која су биле извориште огромне моралне снаге. Кратке и снажне текстуалне поруке сублимирале су филозофију рата у целини („Слобода или смрт“ или „За слободу и част отаџбине“). Истовремено визуелни симболи исказивали су презир према смрти и наду у вакрење (мртвачка глава) или мешавину световног и духовног (грб на лицу и светац заштитник на наличју) што је у целини требало да прикаже вредности које превазилазе овоздељски живот и које су достојне жртвовања на бојном пољу. У динамичном ратном окружењу застава је симболизовала све вредности друштва и државе и за себе везивала емотивну фиксацију бораца.

У нераскидивом споју са заставама били су посебно одређени или изабрани појединци, заставници, чији је задатак био да се брину о застави. Они су себе доживљавали као слугу застави старајући се о њеној безбедности и части а уживали су посебан углед међу осталим војницима. Чест је случај да се приликом „сахране заставе“ (да не би пала непријатељу у руке) служило опело као посебан ритуал привременог одвајања од ње до очекиваног вакрења.

Војно-четнички одреди у устаничким данима, носили су црне четничке заставе као своје основно војно обележје.

Предратне пуковске заставе, спасене од заробљавања у Априлском рату 1941. године биле су у употреби у JByO. Тиме се доказивало непризнавање капитулације војске и наставак постојања и отпора краљевске војске. Из музеја на Опленцу изнешена је стара пуковска застава из Првог светског рата и предата устаницима. Касније, у току рата шивене су заставе по узору на ове старе пуковске.

⁷ Данас заставе проучава засебна научна дисциплина "вексилологија".

ИЗВОД ИЗ НАРЕДБЕ ЗА ФОРМИРАЊЕ ТЕРЕНСКЕ ПОЛИЦИЈЕ

у областима под контролом JByO јавни ред и мир одржавали су припадници локалне позадинске равногорске организације, сеоске и месне страже а касније формирана је посебна среска полиција. Наредбом из 1944. године утврђене су ознаке за припаднике теренске полиције:

- теренски полицајци су носили на левом рукаву плаву траку са изведенним белим штампаним словима РСП (Равногорска среска полиција)
- старешине су носиле уместо плаве траке југословенску тробојку у чијем белом пољу су стајали плавим концем извезена слова СРСП (старешина равногорске среске полиције)
- Командри среске полиције носили нешто ширу траку у југословенским бојама и шајкачу која је дуж целог горњег руба имала ушивену уску траку у југословенским бојама

(АВИИ ЧА 8-1-18)

ДУТЕ БРАДЕ И КОСЕ У ЧЕТНИЧКОЈ ТРАДИЦИЈИ

Један од препознатљивих симбола четништва и припадности JByO била је брада и дуга коса. У српској традицији брада и дуга коса се носила као симбол жалости а припадници JByO су на овај начин жалили поробљавање Отаџбине и губитак слободе и није скраћивана све до коначног ослобођења. Ношење браде и дуге косе није било обавезујуће и већина припадника JByO није их ни носила. Посматрајући фотографије, рецимо Делиградског корпуса уочава се да су скоро сви војници били обријани и скраћене косе. Каснија, комунистичка историографија тумачила је четничке дуге браде и косе као елемент застрашивања противника. Ипак, сачувано је једно наређење Драге Михаиловића које се односи на браде у дуте косе у четништву.

НАРЕЂЕЊЕ О БРИЈАЊУ И ШИШАЊУ

Приметио сам у последње време да се поједини стари равногорци четници брију и скраћују косу. Овим бацају у заборав дане проведене у четницима под вођством Равне Горе. Да би се јасно и видљиво направила разлика између оних који су стално уз Равногорски корпус и воде борбу за слободу и оних који под окупатором настављају да воде предратни живот а да би се као симбол страдања и борбе за слободу Отаџбине сачувале дуге косе и браде.

НАРЕЂУЈЕМ

Да се све старешине, почев од командира чете па до команданта корпуса, од данас па до даљег наређења не смеју бријати и шишати. То важи и за обveznike под оружјем.

Одобрење за бријање и подшишивање издаје се у специјалним случајевима.

22. новембар 1944.

Начелник Врховне Команде
Драга Михаиловић

ГРУДНИ ЗНАК ПРЕДРАТНИХ ЧЕТНИКА

У Балканским и Првом светском рату значајну улогу у ослобађању Србије имале су посебне добровољачке герилске, четничке јединице. Популарност ових јединица у српском народу била је велика а после рата формирана су четничка удружења у скоро свим српским местима. Чланови удружења су носили униформу по народном кроју (јелек, антерија и шубара), посебну ознаку за шубару и грудни знак.

Првобитна замисао била је да се комеморативни грудни знак четника из ослободилачких ратова додељује искључиво учесницима рата и предратним члановима и заслужним сарадницима организације. Касније, овај знак доносили су и носили сви припадници четничких удружења.

Рађен је техником ливења од легуре алуминијума. Ливење је вршено у вишем наврата па се уочавају разлике у облику и квалитету одливака.

Опис грудног знака: две маслинове границе формирају усправни венац елипсаастог облика а у средини знака се налазе стара четничка знамења, мртвачка глава са укрштеним бутним костима а испод тога укрштен пиштолј и четнички јуришни нож. Мртвачка глава и укрштено оружје накнадно је бојено златном бојом док је венац од маслинових грана остао у боји лива.

Популарност овог знака је била велика у Другом светском рату, а на фотографијама равногораца из тог времена често се уочава као ознака за капу и шубару или као грудни знак.

ЕЛИПСАСТЕ КОКАРДЕ СРПСКЕ И ЈУГОСЛОВЕНСКЕ КРАЉЕВСКЕ ВОЈСКЕ

Најчешће ознаке војске и жандармерије Краљевине Србије и Југославије биле су емајлиране елипсасте кокарде у националним бојама. Прве елипсасте кокарде датирају још из доба династије Обреновић. Основна разлика између старих, из Краљевине Србије и новијих из Краљевине Југославије била је у распореду боја. Старе српске кокарде Краљевине Србије имале су прстенове у српским националним бојама (бело-плаво-црвено, с тиме да је средње поље било црвено). У средини старог српског знака стајали су иницијали њ. в. Краља Петра Првог или грб Краљевине Србије.

Првих година после Првог светског рата, у новоформиранију Краљевини СХС, и даље су се носиле кокарде у српским бојама са иницијалима Краља Петра Првог сем у хрватским бановинама, Савској и Приморској где су ношене ознаке у хрватским националним бојама (средина црвено-бели прстен и обод плаве боје). За више официре у Краљевини Србији за свечану шубару су рађене нешто веће и квалитетније емајлиране кокарде са иницијалима владара и ободном украсном розетом.

